

2012-ci ilin yanvar-sentyabr ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında da xarici iqtisadi əməliyyatlar neft-qaz sektoru üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

Neft-qaz sektoru üzrə ümumi daxilolmalar əsasən neftin və təbii qazın ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, avadanlıqların və xidmətlərin idxalını əks etdirir. 2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo 17.7 mlrd. \$ olmuşdur.

Tədiyə balansının əsas göstəriciləri

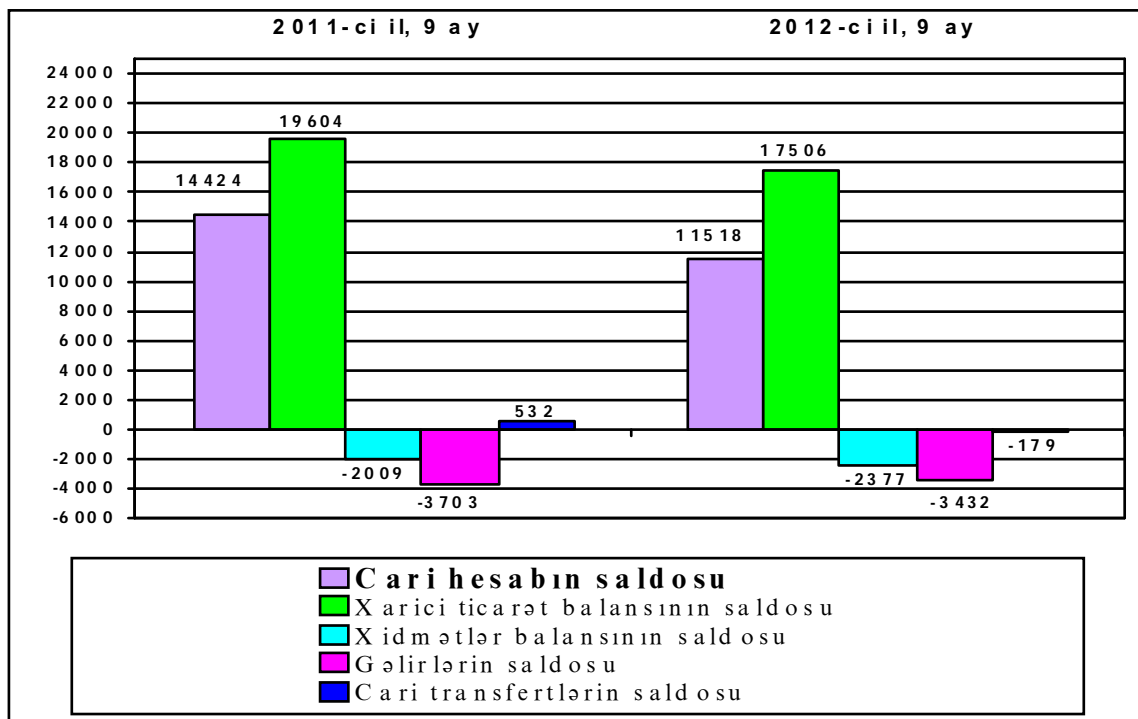
	Mln. \$	
	2011-ci il, 9 ay	2012-ci il, 9 ay
<i>I. Cari əməliyyatlar hesabının saldosu</i>	14424.0	11518.2
Xarici ticarət balansı	19604.2	17506.0
Xidmətlər balansı	-2008.7	-2377.4
Gəlirlər balansı	-3703.4	-3431.5
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-3984.6	-3655.0
Cari transfertlər balansı	531.9	-178.9
<i>II. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu</i>	-3990.6	-7039.9
Birbaşa investisiyalar	638.3	870.5
- Azərbaycanca cəlb olunmuş	3108.3	3972.7
- Xaricə yönəldilmiş	-360.7	-926.1
- İnvestisiyaların repatriasiyası	-2109.3	-2176.1
Kreditlər və digər investisiyalar	-4648.9	-7912.4
Neft bonusu	20.0	2.0
<i>III. Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi)</i>	10433.4	4478.3

Cari əməliyyatlar hesabı

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında cari əməliyyatlar hesabında 11.5 mlrd. \$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə cari hesabın profisiti 17.9 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 6.3 mlrd. \$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür.

¹ Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf səhifəsinə müraciət edilə bilər.

Mln. \$

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 32.1 mlrd. \$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı* 17.5 mlrd. \$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycanın dünyanın 151-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 9.1%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 90.9%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, ABŞ, Birləşmiş Krallıq, Türkiyə, Rusiya, İsrail, Almaniya, İndoneziya, Hindistan və Fransa ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. (Ümumi ticarətdə bu ölkələrin payı 66.7% təşkil etmişdir).

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında xarici ticarət üzrə əsas tərəf müqabilləri

(Mln. \$)

	<i>Əmtəə dövriyyəsi</i>	<i>İxrac</i>	<i>İdxal</i>	<i>Saldo</i>
<i>İtaliya</i>	4147	3971	176	+3795
<i>ABŞ</i>	3116	2651	465	+2186
<i>B.Krallıq</i>	3073	2707	366	+2341
<i>Türkiyə</i>	2291	1315	976	+339
<i>Rusiya Federasiyası</i>	1670	678	992	-314
<i>İsrail</i>	1567	1526	41	+1485
<i>Almaniya</i>	1524	847	677	+170
<i>İndoneziya</i>	1363	1331	32	+1299
<i>Hindistan</i>	1350	1291	59	+1232
<i>Fransa</i>	1293	1168	125	+1043
<i>Başqaları</i>	10706	7318	3388	+3930
<i>Cəmi</i>	32100	24803	7297	+17506
<i>O cümlədən:</i>				
<i>MDB dövlətləri</i>	2920	1123	1796	-673
<i>Digər dövlətlər</i>	29180	23680	5501	+18179

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 24.8 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İxrac olunmuş malların strukturunda neft-qaz məhsullarının payı 94.5% olmuşdur.

Xarici dövlətlərə 22.5 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 1.2 mlrd. \$-ı neft emalı məhsullarının, 21.3 mlrd. \$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

İxrac olunmuş xam neftin 20.1 mlrd. \$-ı Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 1.2 mlrd. \$-ı isə digər müəssisələr tərəfindən xaricə göndərilmişdir ki, bunun da 89.8 mln.\$ Şahdəniz yatağından hasil edilmiş kondensatın, 1.1 mlrd. \$ isə ARDNŞ-nin payına düşür.

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkənin **qeyri neft-qaz** ixracı ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 21.6% artaraq 1360.6 mln.\$ təşkil etmişdir.

İxracın strukturunu

	2011-ci il, 9 ay		2012-ci il, 9 ay	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İxrac - cəmi	26831.9	100.0	24803.1	100.0
o cümlədən:				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	26139.7	97.4	23882.5	96.3
- neft-qaz məhsulları	25713.2	95.8	23442.5	94.5
- digər xammal	426.5	1.6	440.0	1.8
2.Maşın və avadanlıq	132.1	0.5	302.1	1.2
3.İstehlak malları	530.9	2.0	596.2	2.4
4.Digər mallar	29.2	0.1	22.3	0.1

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 7.3 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İstehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 3067.6 mln. \$ olmuş, bunun da 873.0 mln. \$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür.

İdxalın strukturunu

	2011-ci il, 9 ay		2012-ci il, 9 ay	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	7227.7	100.0	7297.0	100.0
cümlədən:				
1.İstehlak malları	2752.2	38.1	3067.6	42.0
- ərzaq məhsulları	909.1	12.6	873.0	12.0
- digərləri	1843.1	25.5	2194.6	30.0
2.İnvestisiya yönümlü mallar	608.8	8.4	696.1	9.5
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	536.2	7.4	591.9	8.1
- digərləri	72.6	1.0	104.2	1.4
3. Digər mallar	3866.7	53.5	3533.3	48.5

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 9.5% təşkil edərək 696.1 mln. \$ olmuşdur. Bunun 85%-ni

beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində istifadə olunmuş investisiyalar hesabına idxal edilmiş mallar təşkil edir. Bundan başqa ölkəyə ümumi məbləği 3533.3 mln. \$ olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Xidmətlər balansı

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 8.1 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bunun 5.2 mlrd. \$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 2.9 mlrd. \$ isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 15.9%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 1293.6 mln. \$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 59.3%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri isə 526.4 mln. \$ təşkil etmişdir.

Hesabat dövründə xarici ölkə vətəndaşlarına turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 1.5 mlrd. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bunun 39.2%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır.

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 1.6 dəfə artaraq 1.8 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun 63.2%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məkik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Ümumiyyətlə, qarşılıqlı xidmətlərin ölkənin xarici dövlətlər ilə əmtəə və xidmətlər üzrə ümumi idxal-ixrac dövriyyəsinə xüsusi çəkisi 20.2% təşkil etmişdir.

Gəlirlər balansı

Hesabat dövründə gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 5.1 mlrd. \$-a çatmışdır. Bunun 83.3%-ni (4.3 mlrd. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (3.3 mlrd. \$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (133.0 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (231.4 mln. \$) təşkil edir.

Cari transfertlər balansı

Cari transfertlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 2.8 mlrd. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 46.8%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir.

Cari transfertlər üzrə ümumi daxilolmaların 94.4%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 1.9%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 3.7%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə, cari transfertlər üzrə əməliyyatların saldosu mənfi 178.9 mln. \$ təşkil etmişdir.

Kapitalın və maliyyənin hərəkəti

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında xaricdən cəlb olunmuş kapitalın ümumi həcmi 7.6 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bu göstərici əsasən ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların və xarici kreditlərin hesabına formalaşmışdır.

Cəlb olunmuş xarici kapitalın strukturu

	2011-ci il, 9 ay		2012-ci il, 9 ay	
	Mln. \$-la	Xüsusi çəkisi, %-lə	Mln. \$-la	Xüsusi çəkisi, %-lə
Birbaşa investisiyalar	3108.3	53.5	3972.6	52.4
- neft-qaz sektoru	2422.3	41.7	3128.1	41.3
- digər sektorlar	686.0	11.8	844.5	11.1
Kreditlər və digər investisiyalar	2683.2	46.2	3612.9	47.6
- dövlət təminatlı kreditlər	744.4	12.8	805.1	10.6
- dövlət təminatı olmayan kreditlər	1501.1	25.8	1363.6	18.0
- neft-qaz sektoru	405.2	7.0	111.8	1.5
- banklar	623.9	10.7	1102.4	14.5
- digərləri	472.0	8.1	149.4	2.0
- digər investisiyalar	437.7	7.6	1444.2	19.0
Neft bonusu	20.0	0.3	2.0	-
C Ə M İ	5811.5	100.0	7587.5	100.0

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 4.0 mlrd. \$ olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 78.7% təşkil etmişdir. Cəlb olunmuş sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, əsasən BP Eksploreyşn (Şah Dəniz) Ltd. layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 844.5 mln. \$ olmuşdur. Bu da ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyaların ümumi həcmnin 21.3%-ni təşkil etmişdir.

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və digər investisiyalar formasında cəlb olunmuş sərmayələrin xüsusi çəkisi xarici kapitalın strukturunda 47.6% (3612.9 mln. \$) təşkil etmişdir. Bu məbləğ əsasən birbaşa dövlət və dövlət təminatlı və banklar tərəfindən cəlb edilmiş kreditlər hesabına formalaşmışdır. Kreditlərin 37.1%-i (805.1 mln. \$) birbaşa

dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlər (beynəlxalq maliyyə və digər təşkilatlar tərəfindən ayrılmış kreditlər), 62.9%-i (1363.6 mln. \$) isə dövlət təminatı olmayan kreditlərdir ki, bunun da 1102.4 mln. \$-ı banklar, 261.2 mln. \$-ı isə digər müəssisələr və firmalar tərəfindən cəlb olunmuşdur.

Əvvəlki dövrlərdə cəlb olunmuş kreditlər üzrə 1638.5 mln. \$ geri qaytarılmışdır. Qaytarılmış kreditlərin 46.3%-i (758.4 mln. \$) bank sisteminin, 13.6%-i (223.4 mln. \$) dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlərin, 28.5%-i (466.3 mln. \$) neft-qaz sektorunun, 11.6%-i (190.4 mln. \$) isə digər müəssisələr və firmaların payına düşür.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 4478 mln. \$ məbləğində artmışdır.